

УДК 378.4

DOI <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2020.70-2.27>

С. П. Каричковська

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української та іноземних мов
Уманського національного університету садівництва

Л. В. Мовчан

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший викладач кафедри української та іноземних мов
Уманського національного університету садівництва

І. І. Чучмій

викладач кафедри української та іноземних мов
Уманського національного університету садівництва

АНАЛІЗ ВСТУПНИХ КАМПАНІЙ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ЕКОЛОГІЯ» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Сучасний етап розвитку України характеризується гострою потребою в грамотних, ініціативних і креативних фахівцях, які зможуть вивести країну на якісно новий рівень. Нині досить популярною та потрібною професією не тільки в Україні, а й у світі є еколог, тому багато молодих людей прагнуть побудувати свою кар'єру в такій сфері. В умовах жорсткої конкуренції фахівець нової генерації повинен бути на голову вище своїх потенційних конкурентів на ринку праці й, відповідно, володіти необхідним переліком професійних та особистісних компетенцій. Розв'язання цього завдання спрямоване на перебудову вітчизняної системи освіти шляхом оновлення змісту освіти відповідно до основних положень Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті й стратегії сталого розвитку України.

У статті аналізуються кількісні показники вступних кампаній 2018–2019 років у закладах вищої освіти Черкаської області освітніх ступенів бакалавр і магістр спеціальності 101 «Екологія» денної та заочної форм навчання. Були проаналізовані такі показники, як ліцензований обсяг, обсяг державного замовлення, кількість поданих абітурієнтами заяв і кількість зарахованих студентів. Досліджено, що відбувалися тенденції зменшення ліцензованого обсягу за спеціальністю «Екологія» з одночасним скороченням місць державного фінансування, внаслідок чого істотно скоротилася кількість зарахованих студентів. Виявлено, що в досліджуваних закладах вищої освіти протягом аналізованого періоду умови вступу за денною та заочною формами навчання істотно відрізнялися, що мало наслідком зниження наборів студентів заочної форми навчання. Під час порівняння характеристик вступних кампаній 2018 й 2019 років відмічаємо повну відсутність місць державного замовлення на навчання майбутніх екологів у 2019 році за освітніми ступенями як бакалавра, так і магістра. Крім того, можливість навчатися за спеціальністю «Екологія» за освітнім ступенем магістр на денній формі передбачена лише в трьох закладах вищої освіти за денною формою та двох – за заочною. Зрозуміло, що перспектива обмежених можливостей здобуття вищої освіти за вказаною спеціальністю змушує потенційних абітурієнтів обирати інші спеціальності, таким чином створюючи нерівні умови підготовки фахівців-екологів. Зроблено припущення щодо впливу досліджуваних показників вступних кампаній на скорочення наборів студентів такої спеціальності в заклади вищої освіти Черкащини.

Ключові слова: заклад вищої освіти, майбутній фахівець, спеціальність «Екологія», порівняльний аналіз, Черкаська область.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку агропромислового комплексу України перебуває в центрі суспільної уваги, водночас пріоритетами державної аграрної політики стали гармонізація вітчизняного законодавства відповідно до європейських і світових стандартів, зростання сільськогосподарського виробництва, забезпечення країни якісними екологічно чистими харчовими продуктами, забезпечення виходу продукції агропромислового комплексу України на світовий ринок тощо. У такому контексті важли-

вого значення набуває підготовка висококваліфікованих фахівців для аграрної галузі, в тому числі спеціальності «Екологія».

Аналіз останніх досліджень. Актуальні проблеми формування та розвитку екологічної освіти досліджувалися вітчизняними й зарубіжними вченими за різними напрямками. Проблемами екологічної підготовки студентів закладів вищої освіти займалися О.А. Біда, Г.А. Білецька, В.М. Бровдій, Н.О. Величко, О.О. Гаца, Н.В. Гнилуша, О.В. Гуренкова, Л.Б. Лук'янова, Т.С. Нінова,

В.П. Онопрієнко, С.Д. Рудишин, Т.В. Саєнко, С.В. Сапожников, С.В. Совгіра, К.М. Ситник та інші.

Метою статті є здійснення порівняльного аналізу вступних кампаній 2018–2019 навчальних років у закладах вищої освіти Черкаської області за спеціальністю 101 «Екологія» денної та заочної форм навчання освітніх ступенів бакалавр і магістр.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі одним із пріоритетних напрямів світової політики держав є формування екологічної освіти як інтеграції процесів навчання, виховання та розвитку особистості. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» [1] підготовка майбутніх фахівців здійснюється за 27 галузями знань за різними спеціальностями, в тому числі екологів за спеціальністю 101 «Екологія» галузі знань 10 «Природничі науки».

З метою визначення масштабів набору бакалаврів за спеціальністю 101 «Екологія» в порівнянні з іншими спеціальностями, розглянемо дані табл. 1, з яких видно, що кількість поданих абітурієнтами заяв складає 1,44% від їхньої загальної кількості, а обсяг місць державного замовлення такої спеціальності від загальної чисельності – 1,28%. Середній конкурс на місця державного замовлення спеціальності «Екологія» у 2018 році становив 10,47 заяви на місце, тоді як конкурс за іншими спеціальностями за вказаний період варіював від 0 до 96,8 заяви на місце, що свідчить про відносну популярність серед абітурієнтів професії еколога.

Таблиця 1

Набір бакалаврів денної форми навчання на базі повної середньої освіти за спеціальністю 101 «Екологія» у 2018 році

Форма навчання денна	101 Екологія	По Україні
Всього заяв	6557	456823
Конкурс на бюджет	10,47	0–96,8
Обсяг державного замовлення	626	48979

У 2018 році освітню діяльність у Черкаській області здійснювали 9 закладів вищої освіти, з них – 5 університетів (Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (далі – Уманський ДПУ), Уманський національний університет садівництва (далі – Уманський НУС), Черкаський державний технологічний університет (далі – Черкаський ДТУ), Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького (далі – Черкаський НУ), 1 академія (Черкаська медична академія) та 3 інститути (Черкаський

інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля Національного університету цивільного захисту України (далі – Черкаський ІПБ), Черкаський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»», Черкаський навчально-науковий інститут Державного вищого навчального закладу «Університет банківської справи») та 12 відокремлених підрозділів, а у 2019 р. – 8 закладів вищої освіти, тому що Черкаський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом»» набір студентів не здійснював [3], а кількість відокремлених підрозділів зменшилася до 4.

Підготовку студентів спеціальності 101 «Екологія» в закладах вищої освіти (далі – ЗВО) Черкащини освітніх ступенів бакалавр і магістр денної та заочної форм навчання у 2018–2019 роках здійснювали 5 закладів, що зображено в табл. 2–9.

Таблиця 2

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання освітнього ступеня бакалавр у ЗВО Черкаської області, 2018 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	75	3	78	20
Уманський НУС	35	14	114	18
Черкаський ДТУ	84	24	79	14
Черкаський НУ	30	10	71	10
Черкаський ІПБ	45	-	43	2

З даних табл. 2 видно, що найвищим показником ліцензованого обсягу набору студентів спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання освітнього ступеня бакалавр у 2018 році мали Черкаський ДТУ та Уманський ДПУ, відповідно 84 й 75 місць. Навчання на місцях бюджетного фінансування передбачалося для 4 ЗВО з 5, причому найвищим показником характеризувався Черкаський ДТУ (24 місця), а найнижчим – Уманський ДПУ (3 місця). За вказаних умов абітурієнтами було подано 385 заяв, із них майже третина (114) припадала на Уманський НУС, а найменша кількість заяв була подана до Черкаського інституту пожежної безпеки. Всього на навчання було зараховано 64 студенти, а найвищу чисельність зарахованих відмічаємо в Уманському ДПУ й Уманському НУС (20 і 18 осіб). Вважаємо необхідним звернути увагу на відсутність впливу фактору навчання коштом бюджетного замовлення, оскільки в Уманському ДПУ за найменшої чисельності державних місць набір студентів був найбільшим.

Таблиця 3

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» заочної форми навчання освітнього ступеня бакалавр у ЗВО Черкаської області, 2018 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	-	-	-	-
Уманський НУС	30	2	8	2
Черкаський ДТУ	55	10	9	3
Черкаський НУ	20	-	8	1
Черкаський ІПБ	10	-	2	-

У 2018 році ліцензований обсяг набору за заочною формою навчання склав 115 місць проти 269 денної форми. Найбільшою чисельністю ліцензованого набору характеризувався Черкаський ДТУ (55 місць), тоді як в Уманському ДПУ взагалі не передбачалися місця ліцензованого набору. В порівнянні з денною формою навчання, максимально можлива кількість місць бюджетного фінансування для заочної форми склала 12, з яких 10 місць припадали на Черкаський ДТУ. Зменшені значення ліцензованого набору й місць бюджетного фінансування, на нашу думку, мали наслідком скорочення кількості поданих абітурієнтами заяв і чисельності зарахованих студентів, відповідно 27 заяв і 6 осіб. Водночас за вказаних умов в Уманському ДПУ й Черкаському інституті пожежної безпеки не було зараховано жодного студента.

Таблиця 4

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання освітнього ступеня бакалавр у ЗВО Черкаської області, 2019 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	58	-	75	11
Уманський НУС	57	-	76	16
Черкаський ДТУ	80	-	48	11
Черкаський НУ	70	-	75	12
Черкаський ІПБ	20	-	26	-

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком набір бакалаврів денної форми навчання спеціальності «Екологія» у ЗВО Черкаської області характеризувався повною відсутністю місць бюджетного фінансування при майже незмінній чисельності ліцензованого набору, відпо-

відно 285 місць у 2019 році проти 269 місць у 2018 році. Водночас ліцензований обсяг у 2019 році істотно зріс в Уманському НУС і Черкаському національному університеті й пропорційно скоротився в Уманському ДПУ й Черкаському інституті пожежної безпеки, а в Черкаському ДТУ залишився майже незмінним. Крім того, 2019 рік характеризувався і скороченням чисельності поданих абітурієнтами заяв. Найістотнішим таке скорочення відзначалося в Уманському НУС, Черкаському ДТУ й Черкаському інституті пожежної безпеки, для яких скорочення чисельності поданих заяв варіювало від 60,5% до 66,7% від рівня 2018 року. Вказані негативні тенденції мали наслідком скорочення чисельності зарахованих студентів з 64 осіб у 2018 році до 50 осіб у 2019 році. Найістотнішим, майже двократним скороченням набору характеризувався Уманський ДПУ, а в Черкаському інституті пожежної безпеки взагалі не було зараховано жодного студента за аналізованою спеціальністю.

Таблиця 5

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» заочної форми навчання освітнього ступеня бакалавр у ЗВО Черкаської області, 2019 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	-	-	-	-
Уманський НУС	19	-	6	-
Черкаський ДТУ	30	-	4	-
Черкаський НУ	27	-	2	-
Черкаський ІПБ	10	-	2	-

Набір студентів освітнього ступеня бакалавр заочної форми навчання спеціальності 101 «Екологія» у ЗВО Черкаської області характеризувався припиненням набору на місця бюджетного фінансування, скороченням ліцензованого обсягу зі 115 місць у 2018 році до 86 у 2019 році. Вказані негативні тенденції мали наслідком майже двократне скорочення чисельності поданих заяв з 27 у 2018 році до 14 у 2019 році. Водночас на заочну форму навчання у ЗВО Черкаської області не було зараховано жодного студента.

Набір студентів освітнього ступеня магістр спеціальності 101 «Екологія» у ЗВО Черкаської області у 2018–2019 роках передбачався лише в 3 університетах (табл. 6–9). В Уманському ДПУ й Черкаському інституті пожежної безпеки ліцензований набір за аналізований період не передбачався взагалі.

Таблиця 6

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання освітнього ступеня магістр у ЗВО Черкаської області, 2018 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	-	-	-	-
Уманський НУС	15	-	43	14
Черкаський ДТУ	25	-	38	21
Черкаський НУ	20	9	19	13
Черкаський ІПБ	-	-	-	-

Загальний ліцензований набір майбутніх магістрів у 2018 році склав 60 місць, а місця бюджетного фінансування були передбачені лише для Черкаського національного університету. Кількість поданих заяв склала 100, з них найбільша кількість відзначалася в Уманському НУС (43), а найменша – у Черкаському національному університеті (19). Всього на навчання було зараховано 48 осіб, а чисельність зарахованих не корелювала з характеристиками вступних умов, оскільки найменшою кількістю зарахованих осіб (13) характеризувався Черкаський національний університет, для якого передбачалися місця бюджетного фінансування.

Таблиця 7

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» заочної форми навчання освітнього ступеня магістр у ЗВО Черкаської області, 2018 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	-	-	-	-
Уманський НУС	10	-	4	-
Черкаський ДТУ	10	-	24	4
Черкаський НУ	-	-	-	-
Черкаський ІПБ	-	-	-	-

У 2018 році на заочну форму навчання освітнього ступеня магістр у ЗВО Черкаської області було відведено по 10 місць ліцензованого набору для Уманського НУС і Черкаського ДТУ відповідно. Місця бюджетного фінансування не передбачалися взагалі, абітурієнтами було подано 28 заяв, з яких зараховано лише 4.

Таблиця 8

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання освітнього ступеня магістр у ЗВО Черкаської області, 2019 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	-	-	-	-
Уманський НУС	15	-	46	-
Черкаський ДТУ	25	-	32	23
Черкаський НУ	20	-	17	4-
Черкаський ІПБ	-	-	-	-

У 2019 році обсяг ліцензованого набору не змінився та склав 50 місць, навчання на бюджетній основі не передбачалося взагалі, чисельність поданих заяв у порівнянні з 2018 роком майже не змінилася та склала 95 заяв, а чисельність зарахованих студентів зменшилася з 48 осіб у 2018 році до 27 у 2019 році. Водночас в Уманському НУС не було зараховано жодного студента, а у Черкаському національному університеті чисельність зарахованих скоротилася з 13 до 4 осіб.

Таблиця 9

Набір студентів спеціальності 101 «Екологія» заочної форми навчання освітнього ступеня магістр у ЗВО Черкаської області, 2019 рік

ЗВО	Загальна кількість місць	Максимально можлива кількість бюджетних місць	Подано заяв	Зараховано
Уманський ДПУ	-	-	-	-
Уманський НУС	10	-	22	-
Черкаський ДТУ	10	-	20	5
Черкаський НУ	-	-	-	-
Черкаський ІПБ	-	-	-	-

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком набір студентів на заочну форму навчання освітнього ступеня магістр характеризувався ідентичними значеннями ліцензованого обсягу, відсутністю місць бюджетного фінансування. За вказаних умов чисельність поданих абітурієнтами заяв зросла, особливо для умов Уманського НУС з 4 до 22 заяв у 2019 році, проте на навчання було зараховано лише 5 студентів, усі до Черкаського ДТУ. До Уманського НУС у 2019 році знову не було зараховано жодного студента за вказаною спеціальністю.

Узагальнивши кількісні характеристики вступних кампаній за спеціальністю 101 «Екологія» освітніх ступенів бакалавр і магістр у 2018–2019 роках у закладах вищої освіти Черкащини, нами було проаналізовано підсумкові значення, представлені в табл. 10.

Таблиця 10

Показники вступних кампаній 2018 і 2019 років у ЗВО Черкаської області

Показник		Максимально можлива кількість бюджетних місць	Загальна кількість місць	Подано заяв	Зараховано
2018 рік	Всього по ЗВО Черкаської області	6497	48813	39682	14355
	в тому числі за спеціальністю 101 «Екологія»	52	464	540	122
	%	0,80	0,95	1,36	0,85
2019 рік	Всього по ЗВО Черкаської області	6884	50853	36910	12002
	в тому числі за спеціальністю 101 «Екологія»	-	451	451	82
	%	0,00	0,89	1,22	0,68

На основі проаналізованих даних відзначаємо певні негативні тенденції як вступних умов, до яких відносимо загальний обсяг ліцензованого набору й максимально можливу кількість бюджетних місць, так і показників набору: загальна кількість поданих абітурієнтами заяв і сумарні значення чисельності зарахованих студентів. За всіма зазначеними показниками у 2019 році в порівнянні з 2018 роком відзначаються певні скорочення. Так, зовсім припинено набір на місця бюджетного фінансування, а чисельність зарахованих студентів у 2019 році складала лише

67,2% від рівня 2018 року. Розраховані підсумкові значення дозволяють визначити масштаби спеціальності від загального переліку показників вступної кампанії. Так, від загальної кількості обсягу ліцензованого набору за спеціальністю 101 «Екологія» передбачалося від 0,89% до 0,95% загальної кількості ліцензованих місць за всіма спеціальностями в умовах системи вищої освіти Черкащини. Кількість поданих абітурієнтами заяв на спеціальність варіювала від 1,22% до 1,36 % від загальної кількості поданих заяв на всі спеціальності. Частка зарахованих студентів спеціальності 101 знаходилася в межах 0,68–0,85% загальної чисельності зарахованих студентів у ЗВО Черкащини.

Висновки і пропозиції. На нашу думку, за таких обставин держава має значні стратегічні втрати, адже зменшуються перспективні можливості її розвитку. Закономірне й те, що нижні значення розрахованих діапазонів були притаманні 2019 року, що вказує на загальну негативну тенденцію набору студентів за спеціальністю 101 «Екологія» у вишах Черкащини. Зрозуміло, що таке явище має негативне значення, оскільки підготовка майбутніх фахівців-екологів є нагальною потребою сьогодення, тому існує необхідність у популяризації спеціальності серед майбутніх вступників.

Список використаної літератури:

1. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 року № 266 / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-p/page#n11> (дата звернення: 15.05.2020).
2. Система пошуку абітурієнтів ABIT-POISK.ORG.UA. URL: https://abit-poisk.org.ua_ (дата звернення: 15.05.2020).
3. Інформаційна система «Конкурс». URL: <http://vstup.info>. (дата звернення: 15.05.2020).

Karychkovska S., Movchan L., Chuchmii I. Admission process analysis of the ecology specialty in the higher education institutions of Cherkasy region

The current stage of Ukraine's development is characterized by an urgent need for competent, proactive and creative professionals who will be able to bring the country to a qualitatively new level. Today, the ecologist is a very popular profession not only in Ukraine but also in the world, so many young people are trying to build a career in this field. In conditions of fierce competition, the specialist of the new generation must have the necessary list of professional and personal competencies. The solution of this problem is aimed at restructuring the domestic education system by updating the content of education and upbringing in accordance with the main provisions of the National Doctrine of Education in the XXI century and the strategy of sustainable development of Ukraine.

The article analyzes the quantitative indicators of the admission campaigns of 2018–2019 in higher education institutions of Cherkasy region of bachelor's and master's degrees in 101 "Ecology" full-time and part-time studies.

Such indicators as the licensed volume, the volume of the state order, the number of applications submitted by applicants and the number of enrolled students were analyzed. It is investigated that there

were tendencies to reduce the licensed volume in the specialty "Ecology" with a simultaneous reduction of public funding, resulting in a significant reduction in the number of enrolled students. It was found that in the studied universities during the analyzed period, the conditions of admission to full-time and part-time education differed significantly, which resulted in the enrollment decrease of part-time students. When comparing the characteristics of the admission campaigns of 2018 and 2019, we note the complete absence of places of state order for the training of future environmentalists in 2019 for both bachelor's and master's degrees. In addition, the opportunity to study in the specialty "Ecology" with a full-time master's degree is provided only in three institutions of higher education on a full-time basis and two – by correspondence. It is clear that the prospect of limited opportunities for higher education in this specialty forces potential applicants to choose other specialties, thus creating unequal conditions for the training of environmentalists. Assumptions are made about the impact of the studied indicators of admission campaigns on the reduction of student enrollment of this specialty in Cherkasy region.

Key words: *higher education institution, future specialist, specialty "Ecology", comparative analysis, Cherkasy region.*